



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk



Tuettu osuuskunta -hanke / Huikea skene -podcast 5. jakso

Äänitteen kesto: 40 min

Toisen tuotantokauden avaavassa 5. jaksossa kootaan yhteen Huikea skene -podcastin keskeisimpiä käsitteitä. Niitä avaamassa on tutkija Hannu Vesala Kehitysvammaliitosta. Haastattelijana toimii Liisa Ansio Tuettu osuuskunta -hankkeesta. Jakso on nauhoitettu 7.11.2022.

Tuettu osuuskunta -hanke on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama hanke, jota hallinnoi Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Hankkeen osatoteuttajina ovat Keski-Suomen Kehitysvammaisten Tukipiiri ry, Keski-Suomen Kehitysvammaisten Tuki ry sekä Kehitysvammaliitto.

Hankkeen yhteistyökumppaneina toimivat työvalmennuspalvelu Kätevä Jyväskylässä, Toimintakeskus Mintake Äänekoskella, Toimintakeskus Kaisla Viitasaarella sekä Kehitysvammaisten Tukiliitto ry.

Lisätietoja hankkeesta löydät: www.jamk.fi/tuettuosuuskunta

Litterointimerkinnot

- P: Tunnistamaton puhuja
sa- sana jää kesken
(sana) epävarmasti kuultu jakso puheessa tai epävarmasti tunnistettu puhuja
(-) sana, josta ei ole saatu selvää
(--) useampia sanoja, joista ei ole saatu selvää
- , . ? : kieliopin mukainen välimerkki tai alle 10 sekunnin tauko puheessa

[taustamuusikkia]

P: Työtoiminta.

Liisa Ansio: Mielekkyyys.

P: Toimintakeskus.

Liisa Ansio: Työosuusraha.

P: Ansiotyö.

Liisa Ansio: Osuuskunta.

P: Köyhyys.

Liisa Ansio: Palkka.



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk



P: Avotyö.

Liisa Ansio: Säästö.

P: Tuettu työ.

Liisa Ansio: Päivätoiminta.

P: Tuki.

Liisa Ansio: Toimeksianto.

P: Palvelusuunnitelma.

Liisa Ansio: Vammaispalvelu.

P: Sosiaalihuolto.

[taustamusiikki loppuu]

Liisa Ansio: Tervetuloa. Tämä on tuettu osuuskunta -hankkeen podcast Huikea skene ja minä olen Liisa Ansio. Tässä sarjassa käsittelemme kehitysvammaisten työllistymistä ja ansaintamahdollisuuksia. Tässä jaksossa kokoamme yhteen podcast-sarjamme keskeisiä käsitteitä.

Kehitysvammaisten ihmisten työllisyyteen liittyy paljon sellaista, mitä ei muiden ihmisten työelämässä välttämättä ole. Jo lyhyt tutustuminen aiheeseen vaatii aivan uuden sanaston opettelemista ja moni pitkäänkin alalla ollut saattaa puhua sekaisin eri termeillä samoista asioista tai eri asiat saavatkin samat nimet. Osa sanastosta perustuu lakeihin ja asetuksiin, mutta osa on käytössä vakiintuneita ja siksi vaihtelee.

Tänään tätä käsiteviidakkoa on kanssani perkaamassa Hannu Vesala kehitysvammaliitosta. Hannu on mukana tuettu osuuskunta -hankkeen tiimissä ja hän on ollut alusta asti mukana hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa. Hannu Vesala työskentelee kehitysvammaliitossa tutkijana ja hän on tutkinut kehitysvammaisten työllistymistä ja työllistämistä jo yli 30 v:n ajan. Siksi pyysinkin Hannua kanssani juttelemaan tänään näistä keskeisistä käsitteistä.

Tervetuloa Hannu. Mukava olla kanssasi taas tekemässä Huikea skene -podcastia.

Hannu Vesala: Kiitos, kiitos. Mukavaa kun kutsuit minut tänne ja mukava olla täällä taas.



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk



Liisa Ansio: Kehitysvammaisten ihmisten työllistymisestä ja työllistämisestä puhuminen tai kirjoittaminen on vaikeaa, kun käsitteitä on niin valtavasti ja ne tuntuvat vaihtelevan jatkuvasti. Osaatko Hannu kertoa, miksi näin on?

Hannu Vesala: No tähän nyt varmaan osasy syy on se, että vain osa näistä on määritelty laissa ja niillä on silloin viralliset termit. Tosin siltikin, vaikka ne on laissa määriteltyä, niin niiden sisällöt saattavat hyvinkin paljon vaihdella.

Sitten taas on tälläisiä... vakiintuneita käytäntöjä tai toimintatapoja, toimintamuotoja, niin kuin esimerkiksi avotyötoiminta, joka vakiintui Suomeen 90-luvun alussa. Sitä ei ole laissa määritelty, eikä ilmeisesti tulla määrittelemäänkään tulevaan vammaispalvelulakiin. Ainakaan näillä tiedoilla. Mutta avotyötoiminta jo on sellainen, siitä näkee käytettävän myös termiä tai ilmaisua tuettu työtoiminta. Tuolla siis tarkoitetaan ihan samaa asiaa, mikä on tietysti omiaan sekoittamaan, esimerkiksi tuettuun työllistymiseen tämän avotyötoiminnan.

Mutta sieltä se minun nähdäkseni lähtee, että kun kaikille ei ole olemassa virallista määrittelyä.

Liisa Ansio: Aivan. No tämän sekamelskan takia ajattelinkin, että meidän olisi hyvä tässä podcastissa koota yhteen näitä käsitteitä ja ajatuksia, joita niihin liittyy ja niiden taustalla on.

Tehdäänkö nyt niin, että mä sanon jonkun käsitteen ja sitten sinä selität sen? Ja näin podcastin kuuntelijoiden on helpompi seurata tätä meidän keskustelua, mutta myös sitten tätä koko meidän podcast-sarjaa.

Hannu Vesala: Sopii.

Liisa Ansio: Hieno homma. Hyvä, aloitetaan sitten.

No aloitetaan ihan perusteista. Mitä tarkoittaa kehitysvammainen ihminen?

Hannu Vesala: No kehitysvammaisuus tarkoittaa vaikeutta oppia ja ymmärtää uusia asioita, mut lisäksi monilla kehitysvammaisilla ihmisillä voi olla haasteita sosiaalisissa, kielellisissä ja motorisissa taidoissa, omatoimisuudessa sekä tarkkaavaisuudessa ja asioiden hahmottamisessa. Tämän vuoksi monet useat kehitysvammaiset ihmiset tarvitsee toisen tai toistet ihmisten apua koko elämänsä ajan.

Mutta kehitysvammaisuuden vaikutus yksilöihin vaihtelee paljon, että hyvin monella, tai siis se voi olla lievä, kehitysvamma voi olla lievä ja itse asiassa noin puolella kehitysvammaista tämä esiintyy lievänä ja tällöin henkilö tulee toimeen melko itsenäisesti tai täysin itsenäisesti ja tarvitsee mahdollisesti tukea vain joillakin elämäntilanteilla, kun taas sitten nää vaikeasti kehitysvammaiset ihmiset tarvitsee jatkuvaa tukea. Mutta vaikka tässä nyt puhutaan ensisijaisesti näistä ongelmista ja haasteista ja tuen tarpeesta, niin täytyy myös muistaa, että kaikilla ihmisillä on myös erilaisia vahvuuksia ja kykyjä... ja myös kehitysvammaisilla henkilöillä on omia vahvuuksia ja kykyjä.



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk



Jos nyt ajatellaan tätä työelämää, niin tilannehan Suomessa on se, että kaikkiaan Suomessa on arviolta noin 50 000 ihmistä, joilla on kehitysvamma ja heistä... työkäisiä on ehkä noin 30 000. Ja näistä kehitysvammaisten... tai vammaisten työllisyyspalveluja käyttää alta 20 000. Ja heistä vain, arvioidemme mukaan, noin 400–500 on työllistynyt palkkatyöhön. Suurin osa on joko työtoiminnassa, työkeskuksessa tai avotyötoiminnassa ja vaikka heillä olisikin kykyjä ja haluja työllistyä palkkatyöhön.

Et tää on selvästi tällainen epäkohta ja esimerkiksi, tai siis YK:n vammaisten ihmisten oikeuksien sopimuksessa, jonka Suomi on allekirjoittanut ja ratifioinut, kyllä todetaan, että vammaisuuden perusteella ei tule ketään syrjiä ja syrjäyttää esimerkiksi työelämästä ja että myös vammaisilla ihmisillä on oikeus ansiotyöhön ja omaan elämään... tai elannon hankkimiseen.

Liisa Ansio: Okei. Kiitos. No... sä Hannu mainitsit, että kehitysvammaiset ihmiset tarvitsevat tai saattavat tarvita palveluita ja tukea siihen työhön ja muihin päivittäisiin toimintoihinsa. Niin millaisia palveluita kehitysvammaisille ihmisille on tarjolla Suomessa?

Hannu Vesala: No näitä työllisyyteen liittyviä palveluja määritellään sekä sosiaalihuoltolaissa että kehitysvammalaissa, ja siel on kolme palvelumuotoa määritelty. Päivätoiminta, työtoiminta ja työllistymistä tukeva toiminta. Se mitä näiden sisällöt sitten käytännössä ovat, niin nää menee varmaan aika lailla...osittain päällekkäin ja limittäin, et siellä ei ole selkeitä eroa, mutta nämä on ne palvelut, jotka laissa on määritelty.

Liisa Ansio: Käydään läpi nää kolme keskeistä palvelumuotoa. Niin kerro niistä sitten nyt vähän vähän tarkemmin. Mitä se päivätoiminta on?

Hannu Vesala: No päivätoiminta on, vois sanoa, et se on pääasiassa vaikeimmin vammaisille ihmisille tarkoitettua toimintaa ja sen lähtökohdانا on... kehitysvammaisen nuoren tai aikuisen tiedot, taidot, kokemukset ja mitä enemmän niitä taitoja on, sitä vaativampaa ja monipuolisempaa toimintaa voidaan järjestää. Jotkut, tai siis mitä suurempaa tuen tarve on, sitä enemmän järjestetään esimerkiksi aikuisuutta, oppimista ja kommunikaatiota tukevaa pienryhmätoimintaa ja aina tästä osallistumisesta, siitä osallistuminen ja sen sisällön määrittely, niin sehän täytyy lähteä siitä, että niistä yksilöllisistä tarpeista. Ja päivätoimintaa ei suoraan tähtää työllistymiseen, vaan ensisijaisesti kuntoutukseen ja mielekkään päiväaikaisen toiminnan järjestämiseen ja nykyisellään se sisältää esimerkiksi ruoanlaittoa, liikuntaa, keskustelua, retkeilyä, luovaa toimintaa, sosiaalisten taitojen harjaannuttamista ja niin edelleen.

Liisa Ansio: Selvä. Entäs sitten mitä se työtoiminta on?

Hannu Vesala: No työtoiminta on sitte, sitähan voidaan järjestää sekä sosiaalihuoltolain tai kehitysvammalain perusteella. Laissa ei oo kuitenkaan tarkkaan määritelty sen työtoiminnan sisältöä. Mut kehitysvammalain mukaan työtoiminnan lisäksi voidaan järjestää työhönvalmennusta tai muuta virikkeitä antavaa toimintaa ja työtoiminnan sisällöistä pitäisi painottua työelämätaitojen harjoittelu,



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk



työpaikan etsiminen ja työhön valmentautuminen. Se on selkeämmin sellasta. Käytännössä kuitenkin useasti se työtoimintaa on sitä, että työkeskuksessa, toimintakeskuksessa henkilö tekee jotain työtä tai tehtäviä, joiden katsotaan, että ne vastaa hänen taitojaan. Työkeskuksessahan on hyvin monenlaista... monenlaista valmiutta. Valmiutta hyvin monenlaisiin töihin. Lähtien ihan metalli- ja puutöistä erilaisiin tekstiilitöihin ja niin edelleen. Ja osana työtoimintaa voidaan sitten järjestää myös avotyötoimintaa.

Liisa Ansio: Avotyötoimintaa, no mitä se on?

Hannu Vesala: No onko avotyötoiminta on työtoimintaa, eli sosiaalipalvelua. Se ei ole oikeaa työtä. Ja avotyötoiminnassa ideana on se, että henkilö sen sijaan, että hän olisi siellä toimintakeskuksessa, niin hän onkin jollakin tavallisella työpaikalla ja tekee siellä niitä tehtäviä, mitä siellä on tarjolla. Ja tämä tosiaan, niinku alussa mainitsin, niin tämän vakiintui Suomessa käytännöksi 90-luvun alussa ja silloin toiveikkaasti ajateltiin, että tämä olisi mahdollisesti askel sinne palkkatyöhön. Ikävä kyllä tutkimusten mukaan tämä ei ole näin toteutunut, vaan henkilöt saattaa siellä avotyötoiminnassa olla vuosia, jopa kymmeniä vuosia. Ja ne sisällöt nyt sitten riippuu siitä, että... minkälaisessa työpaikassa henkilö tekee sitä avotyötoimintaa. Esim. kaupassa, jos on, niin se on jotain hyllyttämistä ja mahdollisesti pullonpalautushuoneen hoitamista. Kahvilassa tai ravintolassa se voi olla siivoamista ja pöytien siivoamista ja astioiden kuljetusta ja niin edelleen. Että ihan sellaisia normaalia... työtehtäviä, mutta avotyötoiminta on sitä korostanut, se ei ole, vaikka se on tavallisella työpaikalla tapahtuvaa, niin se on sosiaalipalvelua eikä palkkatyötä.

Liisa Ansio: No onko sitten tuettu työ oikeaa työtä? Mitä tuettu työ on?

Hannu Vesala: Itse asiassa tuetusta työstä, kun puhutaan, niin se... oikeampi termi oikeastaan on tuettu työllistyminen. Eli se on työllistymisen tuki menetelmä, jonka tavoitteena on työnhakijan työllistyminen normaaliin palkkatyöhön. Tuetussa työllistymisessä työhönvalmentaja auttaa sekä tätä henkilöä hakemaan työpaikkaa, että saamaan sen, tarjoaa hänelle siellä työpaikalla sitten tukea ja ohjausta sen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Eli hän ei ole siellä koko ajan paikalla, vaan aina tarpeen mukaan käy siellä. Työhönvalmentaja... myös tukee sekä myös työnantajaa tän työsuhteen solmimisessa, että sen jälkeen. Esimerkiksi jos työnantaja haluaa hakea jotain tukia tähän työllistämiseen liittyen.

Liisa Ansio: Aivan. Eli siis työhönvalmentaja auttaa myös sitä työnantajaa.

Hannu Vesala: Kyllä. Ja tosiaan tässä on kysymys siitä, että se tähtäin on aina sinne palkkatyöhön. Eli työsuhteeseen, työhön, ei mitään muuta.

Liisa Ansio: Eli sitten lopulta kehitysvammainen ihminenkin voi olla niin sanotusti ihan oikeasti palkkatyössä?

Hannu Vesala: Kyllä, kyllä. Ja tosiaan meidän... viimeisimmän selvityksen mukaan noin 400–500 kehitysvammaista henkilöä on. Todennäköisesti tällä hetkellä, kun tästä selvityksestä on jo kulunut yli



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk



viisi vuotta, niin voisi toivoa ja odottaa, että se lukumäärä olisi hieman siitä jo kasvanut. Ja he ovat he ovat useimmiten kaupan, kahvila, ravintola, näissä töissä. Eli ihan samanlaisia, missä ne avotyötoiminnassa olevat henkilöt ja tekevät siellä ihan oikeita töitä.

Liisa Ansio: Joo. No mitä sitten, onko kehitysvammaisille mahdollisuus työkokeiluun? Ja mikä se on?

Hannu Vesala: No en minä näe, että ei olisi mitään... estettä eikä voisi olla. Työkokeilu on määritelty näin, että työkokeilun aikana työnantaja voi selvittää työntekijän soveltuvuutta, työkykyä ja jaksamista työpaikalla. Ja työkokeilu ei tapahdu työsopimussuhteissa, eikä ole palkallista työtä ja se kokeilun kesto arvioidaan. Yleensä se on kuitenkin määritelty, että se on rajattu kesto. Ja kyllä tällaista on mahdollista... myös kehitysvammaiselle.

Liisa Ansio: Eli se työkokeilu eroaa siitä avotyöstä sillä tavalla, että vaikka kummassakaan ei oo sitä työsuhdetta, niinku sanoit, niin työkokeilu on määräaikaan selvästi, mutta sitte avotyö voi jatkua vuosikausia. Näinkö?

Hannu Vesala: Aivan. Työkokeilu on määräaikaan ja siinä on selkeästi on se tavoite, että kokeillaan, että miten sujuu ja sen jälkeen joko solmitaan sitten... työsopimus tai sitten ei.

Liisa Ansio: Joo. No mainitsit äsken työhönvalmennuksen, ni onko e työhön valmennus sitte sama ku työharjoittelu vai onko ne kaksi eri asiaa?

Hannu Vesala: Joo, on. On. Siis työhönvalmennus on nimenomaan, että se on... tapahtuu sen työhönvalmentajan tuella. Henkilöä tuetaan sekä työn hakemisessa, että työsopimuksen solmimisessa, että sen työn tekemisessä ja tosiaan siinä ei sen työhönvalmentajan tuelle ei ole määritelty mitään määräaika. Eli se voi olla vaikka kuinka kauan, jatkua vuosia.

No työharjoittelulla taas tarkotetaan joko opiskelijoiden tai muiden työmarkkinoille tulevien, siis sellaisten henkilöiden, jotka on vasta ammattitaitoa kerryttämässä, kerryttämässä eli on harjoittelemassa sitä työtä, mihinkä heillä on koulutus. Ja työharjoittelu voi olla palkallista tai palkatonta, eli se riippuu ihan, kuinka se sovitaan. Usein on kyllä niin, että työnantaja haluaa maksaa siitä harjoittelijalle palkan. No jos henkilö ei saa työharjoittelusta palkkaa, niin työharjoittelijalle voidaan maksaa työmarkkinatukea sekä ylläpitokorvausta. Ja ylläpitokorvaus tarkoittaa sitä, että se kattaisi näistä työmatkoista ja ruokailuista aiheuttavat kulut.

No yleensä arkikielessä nää... työharjoittelu, työssä oppiminen, työelämään tutustuminen, niin ne menee vähän sekasin, että ne on vähän niinku samaa, vaikka työharjoittelu on kyllä selkeästi sellanen... ja sekin on määräaikaan, että siinä valmistaudutaan siihen oman ammatin työn tekemiseen, mitä se käytännössä on.



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk



Liisa Ansio: Niin. Eli siis työharjoittelu on sen ammattitaidon keräämistä ja työhön valmennus on enemmän sitä työssä olemisen valmentamista ja tukea, että miten se työssä käyminen ja työssä oleminen sujuu. Ymmärsinkö oikein?

Hannu Vesala: Kyllä.

Liisa Ansio: Joo.

Mennään sitten nyt näistä erilaisista työsuhteista tai työn tekemisen tavoista niin näihin työn tekemisen paikkoihin. Niin usein puhutaan toimintakeskuksista. Onko se sitten sama ku työkeskus?

Hannu Vesala: No kyllä se käytännössä on, että niistä... näkee vähän käytettävän erilaisia versioita, mutta kyllä se toimintakeskus, työkeskus... toimintakeskus ehkä viittaa siihen enemmän, et siel on sekä päivätoimintaa että työtoimintaa. Että kyllä silloin puhutaan ihan samasta asiasta.

Liisa Ansio: Joo. No onko nykyään jotain sellaisia työpajoja tai sellasia, joita ehkä joskus on ollu tai ehkä ulkomailla on, niin onko Suomessa sellasia?

Hannu Vesala: Kyllä työpajoja on ja se on tietysti vähän sitten... vähän eri tyylinen. Et työpajoja... on koko ajan, esimerkiksi nuorille ja aikuisille, jotka tarvitsee tukea löytääkseen sen oman polkunsu sinne työhön. Ja nuorten työpajatoiminta on erityisesti suunnattu alle 29-vuotiaille.

Sitten tällaisia työpajoja on esimerkiksi kehitysvammaisille. Lyhty ry tarjoaa aikuisille kehitysvammaisille, esim. asumis- työpajan ja oppimispalveluja. Työpajoja on myös... työpajoja on myös esim. tekstiilityöpaja Luovilla, kulttuuripaja Valo, ulkotyöpaja Lato. Eli siel on... yleensä ne liittyy johonkin tiettyyn teemaan, jossa yhdessä sitten... tehdään jotain asiaa, esimerkiksi taidetta tai musiikkia ja työpajan tarkoituksena... se on enemmän, se on niinku valmennusyhteisö, jonka tavoitteena on tukea sen henkilön hyvinvointia, tunnistaa osaamista ja valmentaa näitä henkilöitä kohti koulutusta ja työtä. Ja voihan se työpaja olla esimerkiksi sellainen, että opetellaan tekemään CV, eli kertomaan itsestään työnantajalle, kun hakee töitä.

Liisa Ansio: Niin että tämä työpaja onkin tämmönen valmennuksen työ... tai valmennuksen paikka, sen työhönvalmennuksen työkalu tavallaan, eikä niinkään sen... vaikka alihankintatyön tekemisen paikka?

Hannu Vesala: Ei, ei se ei oo. Sillä ei viitata sellaseen, eet siellä olisi paja, jossa tehtäisiin jotain työtä koko ajan, vaan ne on enemmän tällasia sen yksilön taitojen kehittämiseen, taitojen ja valmiuksien kehittämiseen tähtääviä. Ja tietysti että jos ajatellaan vaikka musiikkia ja taidetta, niin se ei välttämättä muodostu sitten... sellaiseksi ammatiksi, että siitä kaikki sais elantonsa, niin se on myös mielekäs harrastus. (-) [0:23:18] että on tällasta kulttuuritoimintaa.

Liisa Ansio: Joo. No hei puhutaan nyt vielä sitte vähän rahasta. Mainitsitki tossa ja niitä yhteiskunnan tukia ja palkka-asioitakin, mutta puhutaan vielä lyhyesti ihan oikeilla nimillä, että mitä se palkka?



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk



Hannu Vesala: Palkkaa maksetaan työsuhteessa tehdystä työstä ja palkanmaksu voi perustua aikaan, esim. tunti tai kuukausipalkka, tai sitten johonkin sovittuun suoritukseen ja tulokseen. Palkkio sitte ei ole varsinaisesti palkkaa, mutta palkkioita voidaan maksaa niin työsuhteessa kuin yrittäjänä tehdyssä työssä. Eli palkkio on joku sellainen, et voitko sä tehdä tämän, jonkun tietyn asian, ja me maksetaan siitä palkkio. Esim. pumpata ilmaa mun polkupyörän renkaaseen, niin mä annan sulle palkkion siitä. Mutta palkka ja palkkio sana voi mennä sekasin helposti arkikielenkäytössä. Niitä käytetään vaihtelevasti. Mutta se mikä siinä on niinkun selkeä ero on, että palkka on työsuhteessa tehtyä työtä. Eli siinä on sopimus työsuhteista ja sitä, et miten sitä, millä perusteella sitten maksellaan.

Liisa Ansio: Okei. No entäs sitten työosuusraha? Liittyykö se jotenki tähän osuustoimintaa?

Hannu Vesala: Ei liity. Työosuusraha on sellainen, se on oikeastaan se päivärahorvaus. Eli työosuusraha... on tarkoitettu, että se kattaa niitä henkilölle tulevia kustannuksia, että hän joutuu liikkumaan ja näin. No (-) [0:25:24] sitä käytetään myös vähän niinkun palkkio muodossa. Ja työosuusraha, sitä voidaan myöntää tai maksaa aina 12 €:oon saakka per päivä. Eli siihen saakka se on verotonta ja se työosuusraha, niin yleensä sitä maksetaan sellainen... jossain 4–6 €:n... tietämällä per päivä. Siis kun puhutaan kehitysvammaisista henkilöistä, jotka on työtoiminnassa.

Liisa Ansio: Niin että työosuusrahasta ei sitten makseta veroja, niinkö?

Hannu Vesala: Ei sikäli, kun se ei ylitä 12 €:a päivässä, eikä sitä... ei varmaan näin tapahdukaan. Et kai se pidetään siin. Se on 12 €:oon asti verotonta tuloa.

Liisa Ansio: No pidätetäänkö siitä sitten jotain muita maksuja?

Hannu Vesala: No nää on sitte ihan kuntakohtaisia. Työkeskus, toimintakeskus kohtaisia. Että joissain tapauksissa henkilöt, jotka siellä työkeskuksessa käy, niin heidän täytyy maksaa ruokaraha. Eli maksaa siitä ruuasta, mitä he syövät siellä ja tämä sitten vähennetään siitä työosuusrahasta. Ja se nyt on sitte muutaman euron. Saattaa mennä lähelle sitä 5–6 €:a.

Mutta tämä on ihan... sitäkään ei ole missään näistä... määritelty, ainakaan tällä hetkellä. Et se vaihtelee. Monet kunnat ei peri mitään ateriakorvausta.

Liisa Ansio: Niin just. No mä oon joskus kuullu semmoseen sanan, ku ahkeruusrahaa. Mikäs se sitte on?

Hannu Vesala: On ahkeruusrahaa on ihan sama ku tämä työosuusraha. Ja siinä olettaisin, että sillä on haluttu luoda jotain tällaista, et se motivoi henkilöä, että se saattaa vaihdella sen mukaan, kuinka ahkera hän on. Ja ehkä sillä voidaan sitten myös perustella sitä, että miksi kaikki ei saa samansuuruisena sitä työosuusrahaa, että ahkerat saa enemmän ja [naurahtaa] vähemmän ahkerat vähemmän. Mutta et se on ihan, kysymys on työosuusrahasta, josta käytetään nimitystä ahkeruusraha.



Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk



Kehitysvamma-
liitto



Keski-Suomen
kehitysvammaisten tukipiiri ry



KESKI-SUOMEN
KEHITYSVAMMAISTEN TUKI RY

No monastihan kehitysvammaisille ihmisille puhutaan, kun on tästä työosuusrahasta tai ahkeruusrahasta kyse, että se on heille palkkaa. Luodaan tällaista mielikuvaa, että he ovat työssä ja he saavat palkkaa.

Liisa Ansio: Niin että sitten loppupelissä voi ollakin, että henkilön itsensä kannalta ihan sama, että mikä se virallinen nimi sitte on.

Hannu Vesala: [naurahtaa] Kyllä varmaan.

Liisa Ansio: Joo. No mites eläke sitte tähän liittyy? Monet kehitysvammaiset aikuisethan on sitten eläkkeellä. Niin miten eläke tähän liittyy?

Hannu Vesala: No eläke liittyy sillä tavoin, että siis... on mahdollista ja hyvin monet henkilöt, joilla kehitysvamma diagnosoidaan, niin he ovat oikeutettuja aikuiseksi tultuaan työkyvyttömyyseläkkeeseen tän kehitysvammaisuuden perusteella. No työkyvyttömyyseläke ei suoranaisesti estä työntekoa ja palkan ansaitsemista tai ansiotulojen hankkimista, mutta tämänhetkisen lainsäädännön mukaan siinä on raja, kuinka paljon kuukaudessa saa ansaita ilman, että eläkkeen joutuu jättää lepäämään.

Mitä on mahdollista eläkkeen lisäksi saada ansiotuloja, mikäli sitten nämä ansiotulot ylittää tämän rajan, niin henkilön on jätettävä se eläke lepäämään. Ja tämä lepäämäänjättäminen tarkoittaa sitä, että hän ei menetä sitä eläkettä, mutta hänelle ei makseta eläkettä niin kauan kuin hänen ansiotulonsa ylittää sen ansaintarajan.

Tästä on käyty tässä vuosikausia keskustelua, että tämä ei ole kauhean hyvä systeemi, ei ole työntekoon kannustava. On ehdotettu sellaista mallia, jossa... ansiotulon noustessa samalla sitten eläke pikkasen pienenisi. Elikkä tää olis niinkun joustavampi kuin se on-off -malli. Mutta tämänhetkisen lainsäädännön mukaan se menee näin.

Liisa Ansio: No entäs sitten työllistämisen tuet, voiko kehitysvammaiset ihmiset saada palkkatukea tai jotain muuta tällasta työllistämisen tukea?

Hannu Vesala: Kehitysvammaiset ihmiset itse eivät saa palkkatukea, vaan työnantaja, joka työllittää kehitysvammaisen tai vammaisen osatyökykyisen henkilön, voi hakea tätä palkkatukea. Ja sillä palkkatuella, se siis maksetaan työnantajalle, ja sen ajatuksena on se, että jos tämän kehitysvammaisen henkilön tai muuten osatyökykyisen henkilön työpanos ei vastaa sitä kuvitteellista 100 %:a, niin tämä palkkatuki kompensoi sitä työnantajalle. Että jos se ei ole ihan täysimääräinen se työpanos, niin palkkatukea sitten. Nimenomaan se on työnantajalle tarkoitettu tuki.

Ja sitten työnantajalla on mahdollisuus hakea myös toisenlaista tukea siihen kehitysvammaisen osatyökykyisen henkilön työllistämiseen, nimittäin työolosuhteiden järjestelytukea. Ja tämä tarkoittaa sitä, että tehdään jotain ratkaisuja niin, että tämä henkilö pystyy paremmin työskentelemään siellä. Oli ne sitten jotain apuvälineitä tai se voi olla myös sitä, että joku toinen työntekijä käyttää osan omasta



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk



työajastaan tämän henkilön ohjaamiseen ja neuvomiseen. Niin sitä voidaan käyttää sitä... työolosuhteiden järjestelytukea myös tällaiseen. Et tälläsiä tukia on ja nää työnantajille tarkoitettuja.

Liisa Ansio: Niin just. Et on monenlaisia mahdollisuuksia sitte saada vielä siihen työllistämiseenkin tukea, että ei kaikki jää sitten työnantajan vastuulle ja sitte vielä saa sitä työhönvalmentajan tukea.

Hannu Vesala: Kyllä.

Liisa Ansio: Että on sillä tavalla paljon vaihtoehtoja.

No ei ihme, että meinaa joskus vähän pää mennä pyörälle, ku näitä miettii ja lukee ja yrittää ottaa selvää ja jutella ihmisten kanssa, kun näitä käsitteitä on niin paljon ja asiat niiden takana tuntuu aika monimutkaselta. Mut nyt me eletään myös aikaa, jossa on paljon muutoksia tulossa, että sitä vammaispalvelulakia ollaan uudistamassa ja hyvinvointialueet on alkamassa ensi vuoden alusta toimia. Niin mitä sä Hannu näet, että mitä tulevaisuus tuo tullessaan?

Hannu Vesala: No tämä on tällä hetkellä vielä koko lailla avoinna. Siis nykyisin tällä hetkellä voimassa olevan lakien mukaan kunta on velvollinen, kunnalla on järjestämisvastuu näistä sote, eli sosiaali- ja terveyspalveluista, ja siten myös vammaispalveluista. Ja tämä järjestämisvastuu sitten ensi vuoden alusta siirtyy uusille, perustetuille hyvinvointialueille, joihin jokainen kunta tietysti kuuluu johonkin hyvinvointialueeseen. Ja en usko, että siinä käytännössä siellä ruohonjuuritasolla, kyllä ne toimintakeskukset ja muut palvelut oletettavasti pelaa ihan samalla lailla, kun tähänkin asti. Mutta sit se organisointiohjaus tapahtuu sitte sieltä hyvinvointialueen puitteista ja siinä saattaa sit ajan myötä tulla jotain muutoksia. Toivottavasti kehittymistä eteenpäin. Mut että tämä on nyt vielä hyvinkin auki ja me tulemme sen sitten näkemään, kun aikaa on kulunut, että miten se siirtymä onnistuu ja miten hyvinvointialueet sitten, miten hyvin he toimivat.

Ja sitte tosiaan samanaikaisesti tässä on tämä vammaispalvelulaki valmistelussa. Siitä on nyt hallitus antanut esityksen ja se on ollut lausuntokierroksella. Eli eri vammaisalan järjestöt ja muut toimijat on sitten esittänyt siitä lakiehdotuksesta lausuntoja, millaiset asiat heidän mielestään siel toimii ja mitkä pitäisi muuttaa. Tästäkään ei vielä oikein osaa sanoa, että mikä siellä lopputulos on, mutta ilmeisesti näyttää siltä, että vammaispalvelulaissa ei tulla koskemaan näihin vammaisten työllisyyspalveluja käsitteleviin asioihin. Ja tästähän on ollu ollu puhetta paljon, että esimerkiksi avotyötoiminnasta tulisi säätää laissa, mutta näillä näkymin ilmeisesti tulevaan vammaispalvelulakiin ei ainakaan vielä ole tulossa tästä säädöksiä. Samoin on esitetty toiveita, että tuettu työ- ja työhönvalmentajan palvelut tulisi siellä laissa määritellä, mutta niitä ei ole tulossa, että se mitä julkisuudessa on ollut keskustelua, niin yksi asia on ollu kyllä sitten nämä asiakasmaksut, että mitä niille sitten tapahtuu.

Nämä on isoja muutoksia, mutta niistä... emme vielä tällä hetkellä... on hyvin vaikea sanoa, että mitä sitten, millaisiksi asiat loppujen lopuksi sitten ensi vuoden aikana muuttuvat. Aika näyttää.



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

jamk



Liisa Ansio: Aika näyttää. Mutta kiitos Hannu, että olit tässä mukana ja kiitos, että jaoit meille näitä ajatuksia näistä käsitteistä ja teemoista, jotka liittyy kehitysvammaisten ihmisten työllistämiseen ja tosiaan sitte tulevaisuudessa nähdään, että mihin tämä maailma on menossa ja nää palvelut, minkälaiseks ne kehittyi.

Kiitos Hannu.

Hannu Vesala: Kiitos.

Liisa Ansio: Kehitysvammaisten ihmisten työllistyminen on niin monitahoinen asia ja siinä työ, työntekijä ja työpaikka on keskeisissä rooleissa, mutta... siinä tavallaan kulisseina on paljon erilaisia yhteiskunnan verkostoja ja tukia ja yritystoimintaa ja ja monenlaista ja se poikkeaa monella tavalla sellaisesta muusta työllistamisestä ja ja muusta työntöön mahdollistamisesta. Usein kehitysvammaisten ihmisten urapolkua suunnitellaan yhteistyössä muun tukiverkoston ja palvelupolun kanssa ja se on tietysti järkevää tän yksilön kannalta, mutta se tekee siitä todella monimutkaisen.

Palkan ja tukien yhteensovittaminen on haastava tehtävä ja kun tavoitteena tietysti on, että kehitysvammaisen ihmisen ansaintamahdollisuudet vahvistuis ja työntekijä hyötyis saamastaan palkasta, niin silloin joudutaan miettimään asioita monelta kantilta ja laskemaan monella tavalla. Työhön valmennuksessa, niinku Hannu kerto, ratkotaan myös näitä toimeentuloon vaikuttavia asioita ja myös sitten monia muita siihen työssä käymiseen ja työssä olemiseen liittyviä asioita. Mutta näistä sitten lisää muissa podcastimme jaksoissa.

Liisa Ansio: Tämä oli Tuettu osuuskunta -podcastin jakso, jossa käsiteltiin kehitysvammaisten ihmisten työllisyyteen liittyviä käsitteitä.

[taustamusiikkia]

Huikkea skene -sarjassa käsittelemme kehitysvammaisten ihmisten työllistymistä ja ansaintamahdollisuuksia. Sarjan jaksojen teemat tällä toisella tuotantokaudella ovat kehitysvammaisten ihmisten työllistymisen erilaiset käsitteet ja kehykset, osuuskunnassa toimiminen, kehitysvammaiset ihmiset työntekijöinä ja vastuullinen yrittäminen.

Tuettu osuuskuntahanke on ESR:n rahoittama hanke, jota hallinnoi Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sen osatoteuttajina ovat Keski-Suomen tukipiiri ry, Keski-Suomen kehitysvammaisten tuki ry ja Kehitysvammaliitto. Yhteistyökumppaneina hankkeessa ovat työvalmennuspalvelu Kätevä Jyväskylässä, toimintakeskus Mintaka Äänekoskella, Toimintakeskus Kaisla Viitasaarella sekä Kehitysvammaisten tukiliitto.

[taustamusiikki loppuu]